

PRINCIPATUS DEVRİ KILIKIA KÖKENLİ ROMA SENATÖRLERİ

Efrumiye ERTEKİN*

Only four senators are known to be from Cilicia from about 250 senators who have taken up career in the Principate from Asia Minor. They are Q. Pompeius Falco from Hierapolis Castabala, his origin is not clear, C. Iulius [...]julianus who is a native of Magarsos, Hemerius and his son from Tarsos.

Q. Pompeius Falco, who begun his career as *decemviri stlitibus iudicandis* at the end of first Century A.D., attained Asia Proconsularis, that is top of the senatorial career, in 124/125. When Falco's carrer is examined, it is seen that he has functioned in the emperor's provinces as *legatus Augusti pro praetore*. Only preliminary stage of Iulius'career is known, his cursus inscription is dated to second century A.D. But, that Iulius has worked as *IV vir viarum curandorum* and *tribunus militum* indicate that he might have had a birillant career, if he had had luck to go on his career. Hemerius, who carried out local magistracy as *Cilikarches*, *gymnasiarchos*, *demiurgos* etc., was accepted to *Senatus* in consular rank by Caracalla or Elagabalus. His son also accepted to *Senatus* with him. But there is not another document connected with the son of Hemerius other than that belongs to his father.

The scarcity of the senators from Cilicia is probably due to the fact that it had been difficult to establish Roman rule in the area and especially in Cilicia Tracheia to the lack of sufficient economic resources. On the other hand, the fact that the *Senatus* had two senators from Tarsus, a culturally and economically developed city, could be linked to Rome's not having a centrally determined policy regarding the selection of senators and their distribution in certain regions and cities.

Giriş

Eyaletli aristokratlara da *Senatus* üyesi olmanın yollarını açarak, Roma kent aristokrasisinin *Senatus*'daki egemenliğini kırma yolunda ilk adımlar Caesar tarafından atılmıştır. İlk eyaletli senatörler Gallia, Hispania ve Sicilia'dan alınmıştır¹. Roma çekirdek aristokrasisi dünya devleti olmanın

* Yrd. Doç. Dr. Efrumiye Ertekin, Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Mersin.

¹ Syme 1939, 78-96; Wiseman 1971,19 vdd.

kaçınılmaz zorunluluklarından biri olan eyaletlileri yönetime ortak etme işini biraz gönülsüz de olsa kabullenmek zorunda kalmıştır. Augustusla birlikte eyaletli senatörlerin sayısı artmaya başlamıştır. III. yy.'a gelindiğinde *Senatus*'un üçte ikisinin² eyaletlilerden oluştuğu görülmektedir.

Küçükasya hatta tüm doğu eyaletlerinin bilinen ilk senatörü olan Mytileneli Q. Pompeius Macer³ Augustus devrinde *Senatus*'a girmiştir. Macerle birlikte Küçükasya yerel aristokrasisinin Roma *Senatus* aristokrasisine entegrasyon süreci başlamıştır. Bu süreç incelendiğinde üç aşama göze çarpmaktadır. İlk aşamayı teşkil eden Iulius-Claudius'lar döneminde İtalik göçmen ve veteranların ardılları, Flavius'lar ve Traianus döneminde İtalikların yanında yerel kralların soyundan gelenler de *Senatus* sınıfına alınmışlardır. Hadrianus'dan itibaren II.yy.'ın geri kalan bölümünde ve III. yy.'da Küçükasya kent aristokrasisinin *Senatus* sınıfına alındığı görülmektedir. Ancak kent aristokrasisinin *Senatus*'a girişi birden bire olmamış bir çok generasyonun geçirdiği aşamalar sonucu gerçekleşmiştir. Önce yerel memuriyetlerde bulunanların çocukları imparator kültü rahipliğini üstlenmişler daha sonra bunların çocukları atlı sınıfa kabul edilmişler, onların çocukları ve torunları ise, ya *adlectio* yoluyla, ya da doğrudan doğruya *Senatus* Sınıfı'na alınmışlardır. Antoninuslar dönemi, *homo novus*'ların *Senatus*'a girişi bakımından sayılarının en fazla olduğu dönemi oluşturmaktadır. Ancak Severuslar dönemi özellikle Septimius Severus ve Caracalla dönemi Küçükasyalıların Roma senatosundaki en parlak dönemidir. Bu dönemde Küçükasyalı senatörler tüm Roma senatörlerinin yaklaşık % 20 sini; eyaletlilerin ise, yaklaşık % 60'ını oluşturmaktadır⁴.

Aşağıda Kilikia kökenli senatörler önce tek tek ele alınacak; daha sonra yukarıda belirtilen entegrasyon süreci Kilikalı senatörler açısından değerlendirilerek, Kilikia'nın *Principatus* devri boyunca en az senatör çıkarılan bölgelerden biri olmasının nedenleri üzerinde durulacaktır.

² Barbieri 1952, 459; Alföldy 1984, 137.

³ Halfmann 1979,100, no.1

⁴ Ertekin 2002, 195

Hierapolis Kastabalalı (?) Q. Roscius Coelius**Murena Silius Decianus Vibullus Pius Iulius Eurycles Herculanus Pompeius Falco****Kaynaklar****A. CIL III 12117 ; D 1036; IGR III 902 (Hieropolis Kastabala -Kilikia)**

Q(uinto) Roscio, Sex(ti) f(ilio) Qui(rina tribu) Coelio, Po[m]/[p]eio Falconi, decemviro stli[ti]/bu)s iudicandis, trib(uno) mil(itum) leg(ionis) X [Gem(inae)],/[qu]aestori, trib(uno) pleb(is), pr(aetori inter civ[es] | et peregrinos, leg(ato) Aug(usti) leg(ionis) V Maced(oniae).,/[le]g(ato) Aug(usti) pr(o) pr(aetore) provin(ciae) Lyciae et Pam[ph]liae, leg(ato) Aug(usti) leg(ionis) X Fret(ensis) et leg(ato) pr(o) pr(aetore) | [pr]ovinciae Iudaeae consularis, | XV viro sacris faciundis, curator[i] | viae Traianae, leg(ato) Aug(usti) pr(o) pr(aetore) prov(inciae) Moes(iae) inf(erioris).

Πομπέειον Φάλκωνα | Αὔλος Λαβέριος Καμερίνος καὶ | Λαβέριος Καμερίνος υἱὸς αὐτοῦ,| ἑκατοντάρχης λεγ(εῶνος) ἐ Μακεδονικῆς, | τὸν ἴδιον φίλον καὶ εὐεργέτην, ἐκτοῦ | ᾧδιουτ εὐμῆς ἔνεκεν.

B. CIL X 6321; D 1035 (Tarrakina - Latium)

Q(uinto) Roscio, Sex(ti) f(ilio), | Qui(rina tribu), Coelio Murenae | Silio Deciano Vibullo | Pio Iulio Eutycli Herclano (Pompeio Falconi, co(n)s(uli), XV vir(o) s(acris) f(aciundis), proco(n)s(uli) provinciae Asiae leg(ato) pr(o) pr(aetore) | Imp(eratoris) Caes(aris) Traiani Hadriani Aug(usti) provinc(iae) | Britanniae, leg(ato) pr(o) pr(aetore) Imp(eratoris) Caes(aris) Nervae | Traiani Germanici Dacici (provinc(iae) Moesiae inf(erioris), curator[i] \ [via]e Traianae et leg(ato) pr(o) pr(aetore) prov(inciae) | [Iudaeae e]t leg(ionis) X Fret(ensis), le]g(ato) Aug(usti) pr(o) pr(aetore) provin(ciae) Lyciae et [Pamph]liae, leg(ato) leg(ionis) quintae Macedonic(ae) | [in bello dacico donis militari]bus donato | [- - -]A- / [- - -].

C. TAM II 571 (Tlos - Lycia et Pamphylia)

[---] | [---] [πρεσ|βευτήν καὶ ἀντιοτρά] [τηγον] Αὐτοκράτορος]] Τρα[ια]νοῦ [Κ]αίσαρος| Σεβ[ασ]τοῦ Γερμανικοῦ | Δακ[ικ]οῦ ἐπαρχειῶν | Λυκ[ία]ς καὶ Παμφυλίας | ἀγν[ό]ν δικα[ι]οδότην, | Τλ[ω]έον ἢ βουλή κα[ὶ] ἢ] γερουσία καὶ | ὁ [δῆ]μος [τ]ῆ τοῦ Λυ[κίων] ἔθλους | [γνώμη].

D. TAM II 905 (Rhodiapolis -Lycia et Pamphylia)

[Ἐπὶ ἀρχιερέος Κλαδίου Τηλεμάχου | [λώ]υ. Πομπήιος | Φ[άλ]κων Ῥοδιαπολειτῶν ἄρχου οἱ Βουλῆ | δ[ήμ]ω χαίρειν· εὖ π[οι] εἰ[τε] τοὺς φιλοτειμ[ου]μ[έν]ους εἰς ὑμᾶς [ἀντι] | [τειμῶτες ? --].

E. CIL III 12470 (Tropaeum Traiani - Moesia inferior) 10.12.115 - 9.12. 116

[Imp(eratori) Caes(ari), divi Nervae f(ilio), Ner[vae Tra](ano Op)t(imo) Aug(usto), Germ(anico), Dac(ico), Parthic(o), [pont(ifici) max(imo) / trib(unicia) p]ot(estate) XX, imp(eratori) XII, co(n)s(uli) VI, p(atr) p(atr)iae) / [Traianenses Tropaenses / Q(uinto) R]oscio Murena Coelio Po[mpe]lio Falcone, leg(ato) Aug(usti) pr(o) pr(aetore)].

F. CIL III 7537 (Tomis - Moesia inferior) 10.12.116 - 11.8. 117

Imp(eratori) Caesari, divi Nervae f(ilio), N[er]vae Traiano Optimo Aug(usto), Ger(manico), Dac(ico), Parthic(o), pont(ifici) max(imo) / trib(unicia) po[t(estate) X]XI, imp(eratori) XII, co(n)s(uli) VI, p(atr) p(atr)iae), respublica Tomit(anorum) / Q(uinto) Roscio Murena Coelio Po[mpe]io Falcone, leg(ato) Aug(usti) pr(o) pr(aetore)].

G. AE 1957, 336 (Tomis - Moesia inferior)

[Q(uinto) Roscio Murenae Coe](lio Pompeio Falconi / co(n)s(uli), leg(ato) Aug(usti) pr(o) pr(aetore) / [Lyc]iae et Pamphyliae, / leg(ato) Aug(usti) pr(o) pr(aetore) Iudae[ae], / [cura]tori viae Traiana[e], / leg(ato) Aug(usti) pr(o) [p]r(aetore) provinciae Moes[iae] / [inf](erioris), leg(ato) Aug(usti) pr(o) [p]r(aetore) provinciae / [B]ritanniae / [A]nnaeus Vibianus / [t]estamento fratris / Annaei Vibi[ani] posui[t].

H. AE 1957, 17 = 1977, 805 (Kaisareia- Trocetta- Tmolos - Asia) 10.12.123-9.12.124.

Θεοῖς πατρίοις καὶ | Αὐτοκράτορι Καίσαρι, | θεοῦ Τραιανοῦ Παρθικοῦ | υἱῶ, θεοῦ Νέρονα υἱῶν ᾧ, | Τραιανῶ Ἀδριανῶ Σεβαστῶ | ἀρχιερεῖ μεγίστῳ δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ ἧ ὑπάτῳ τὸ γ' | ματρὶ πατρίδος Καισαρεῖς | Τμωλλεῖται Τροκεττηνοὶ | Καθιέρωσαν ἐπὶ ἀνθυπάτου Πονηίου Φάλκωνος.

I. CIL III 12260 (Samos-Asia)

Ἡ Βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ὁ Ἀπαμέων καὶ οἱ κατακοῦν/τες Ῥωμαῖοι ἐτείμησαν / [Σ]οσσίαν Πῶλλαν, θυγατέ/[ρ]α Σασσίου Σενεκίωνος / [τ]ὸ

β' ὑπάτου ἐκγόνην Ἰ/[ο]υλίου Φροντείνου ὑπά/του τὸ γ', γυναῖκα δὲ Πομπ/ήιου Φάλκωνος ἀνθυπά/τουτῆς Ἀσίας, ἡρώϊδα.

J. CIL XIV 4359

Fasti Ostienses (Latium) Septembre 108

[K(alendis) Sept(embribus) - - - Q(uintus) Pompe]ius F[alco].

K. IK 13,713 (Ephesos-Asia)

Κοίντον ῥώσκιον Μου|ρήνα Κυοέλλον Πομ|πήιον Φάλκωνα, πρεσ|βευτήν Σεβαστοῦ Λυκ[ία]ς καὶ Παμφυλίας καὶ Ἰουδαίας καὶ | Μυσίας καὶ Βρεταννίας | καὶ πολλὰς ἄλλας ἡγεμονίας| διατε λέσαντα, Ἀσίας ἀνθύ|πατον, ἐτείμησεν Φλαουιέων Νεαπολειτῶν Σαμαρέων ἢ Βουλῆ καὶ ὁ δῆ μος τὸν | σωτήρα καὶ εὐεργέτην | διὰ πρεσβεστῶν καὶ ἐπιμελητῶν | Φλαοῦιου Ἰούνκου καὶ | Οὐλπίου Πρόκλου.

Literatür:

PIR¹ III, s. 134, no 68; PIR² V, s. 323, no. 746; RE XXI (1952) 2270 no. 76; Eck 1970,195; İplikçioğlu 1983, no. 1.1.1.55; Rémy 1989, 293, no. 239; Halfmann 1982, 647; Halfmann 1979, 211; Schumacher 1973, 255 vdd.

Kariyeri:

- * *decemvir stlitibus iudicandis* [A]
- * *tribunus militum legionis X Geminae* [A]
- * *quaestor* [A]
- * *tribunus plebis* [A] (97)
- * *praetor inter cives et peregrinos* [A]
- * *legatus Augusti legionis V Makedonicae* [A] [B] (101-102)
- * *legatus Augusti pro praetore provinciae Lyciae et Pamphyliae* [A] [B] [C] [D] [K] (103/104 ? - 104/105 ?)
- * *legatus Augusti legionis X Fretensis* [A] [B]
- * *legatus Augusti pro praetore provinciae Iudaeae* [A] [B] [G] [K] (105)
- * *consul suffectus* [B] [G] [J] (108)
- * *XVviri sacris faciundis* [A] [B] (109)
- * *curator viae Traianae* [A] [B] [G]

- * *legatus Augusti pro praetore provinciae Moesiae Inferioris* [A] [B][E] [F] [G] 116/7
- * *legatus Augusti pro praetore provinciae Britanniae* [B] [G] (118-122)
- * *proconsul provinciae Asiae* [B] [I] [H] (123/124)

Kariyeri çok iyi bilinen senatörlerden biri olan Falco'nun kökeni tartışma konusudur. Çünkü kariyerine ilişkin pek çok yazıtta nereli olduğuna dair bilgi verilmemektedir. Ancak Hierapolis Kastabala'da bulunan A yazıtından hareketle Falco'nun Kilikia kökenli olabileceği ileri sürülmektedir⁵. Çünkü Falco'nun kariyerinde Kilikia'da icra edilmiş bir görev yoktur. Diğer taraftan Apameia'da bulunan iki yazıtta⁶ Falco'nun, Q. Sosius Senecio'nun⁷ kızı Sosia Polla'nın⁸ kocası olduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu yazıtlarda bizzat Sosia Polla'nın onurlandırılması, Sosia Polla'nın dolayısıyla babası Q. Sosius Senecio'nun Phrygia kökenli olabileceğini düşündürmektedir. Diğer taraftan aile üyelerine ilişkin Kampania'da bulunan yazıtlar⁹ ve ailenin gens adının yukarı İtalya'da çok yaygın olması¹⁰ Q. Sosius Senecio'nun İtalic kökenli olabileceği ihtimalini de gündeme getirmektedir. Bu durumda şöyle bir teori üretmek mümkündür. Bilindiği gibi Apameia Augustus döneminde Roma kolonisi yapılmıştı. Q. Sosius Senecio'nun kökeni buraya yerleşmiş İtalic bir aileye dayanıyor olabilir. Damadı Pompeius Falco'ya gelince, Falco Mytileneli Q. Pompeius Macer örneğinde olduğu gibi Pompeius zamanında vatandaşlık hakkı elde etmiş Kilikalı hatta Hierapolis Castabalalı bir aileden geliyor olabilir. Bir diğer ihtimal Falco, Legio V Macedonice'nin lejyon komutanı iken onun emrinde görev yapmış olan A. Laberius Camerinus'un Hierapolis Kastabalı olduğu, dostu ve arkadaşını kenti kentinde onurlandırdığıdır. Ayrıca isim formu Falco'nun akrabalık ilişkilerine dolayısıyla kökenine ilişkin başka

⁵ Halfmann Doğulu senatörlerle ilgili ilk çalışmasında (1979, 211) Falco'yu doğulu olup olmadığı şüpheli senatörler arasına alırken, daha sonraki bir bildirisinde (1982, 647) Kilikyalılığı hatta Hierapolis Kastabalılığı şüpheli senatörler arasına almaktadır.

⁶ IGR III, 779, 780 (=D 8820)

⁷ PIR¹ III, 255, no. 560

⁸ PIR¹ III, 256, no. 566

⁹ CIL X 4760= D 6296, CIL X 6321= D1035

¹⁰ CIL X, 1055 (index)

ihmalleri de gündeme getirmektedir¹¹. Ancak şu anki bulgular Falco'nun kökenine ilişkin net bir şey söylemek için yeterli görülmemektedir.

A kaynağında görüldüğü gibi, Falco kariyerine *vigintiviri*¹² hiyerarşisinde üçüncü sırada yer alan ve bir tür hakimler kurulu üyeliği olan *decemviri stlitibus* olarak Domitianus zamanında başlamıştır. Daha sonra *Germania inferior*'da konuşlandırılmış olan *legio X Gemina*'da¹³ *tribunus militum*'luk yapmıştır¹⁴. Yine A kaynağından öğrendiğimize göre Falco Nerva zamanında *quaestor* olarak *Senatus*'a girmiştir¹⁵. *Senatus* Sınıfı

¹¹ Bk. Rémy 1989, 294

¹² Senatör adayları kariyerlerine *vigintiviratus* denilen ve Roma kentinde icra edilen bir grup küçük memurluktan oluşan görevlerden biriyle başlardı. Bu görevler önem sırasına göre şu şekilde sıralanırdı:

Triumviri monetales: Sikke basımıyla ilişkili olan bu göreve genellikle partici ailelerden veya viri militares arasından gelenler alınırdı.

Quattorviri viarum curandarum: Roma kent surları içinde kalan bölgedeki caddelerin temizliğinden sorumlu olan bu grup aedilislerin ast memurları olarak görev yaparlardı.

Decemviri stlitibus iudicandis: Bir tür hakimler kurulu üyeliği idi. Önem bakımından bir önceki grupla aşağı yukarı aynı seviyede bir görevdi.

Triumviri capitales: Bu gruptaki göreve atananlar genellikle homines novi arasından seçilirdi. Roma kentinin huzurundan, hapishanelerden ve idamların yerine getirilmesinden sorumlu idiler.

Dio Cassius bu temel görevlerin M.ö. 13'den kısa bir süre önce *Senatus*'a giriş için zorunlu hale getirildiğini belirtmektedir (LIV, 26). Bir senatörün kariyerine bu görevlerden hangisiyle başladığı kariyerinin bundan sonraki seyri için son derece önemliydi. *III viri monetales* ve *IV viri viarum curandarum*'luk görevleriyle başlayanlar genellikle *Senatus* sınıfının en seçkin ailelerinden gelirler ve *praetura*'dan sonra yalnızca iki görev yaparak 30'lu yaşlarda konsullük makamına kadar ulaşırlardı. Diğer taraftan kariyerine parlak bir görevle başlayıp daha sonra aynı performans gösteremeyenler olduğu gibi, *III viri capitales* olarak başlayan ancak çeşitli görevlerde kendilerini kanıtlayarak üst görevlere gelmiş kimseler de vardı. Ayrıntılı bilgi için bk. Birley 1954, 201-205.; Eck 1974, 173 vdd.; Böhme 1977, 15; İpliçioğlu 1981-83, 175 vd.

¹³ E. Ritterling, RE XII, 2 (1925), 1679-1682.

¹⁴ Gallienus'un reformlarına kadar askeri ve sivil idare birbirinden ayrı olmadığı için *senator* adaylarının üstlenmek durumunda oldukları görevlerden biri de askeri *tribunus*'luk idi. Her lejyondaki altı *tribunus*'luktan (binbaşılık) biri *tribunus laticlavius* için ayrılmıştı. Ancak kariyerleri incelendiğinde senatörlerin büyük bir kısmının askeri görevde bulunmadıkları görülür. Bu durum *tribunus laticlavius*'luk görevinin ileride lejyon komutanı ve bir imparator eyaletinde vali olacak olanlar hariç, *Senatus*'a giriş için zorunlu olmadığını göstermektedir. Ayrıca Bk. Birley 1954, 200. Bu görevin süresi normalde 20 aydı. Ancak lejyonlardaki toplam *tribunus laticlavius* kadrosu *vigintiviri* kadrosundan her zaman daha fazla idi. Kaldı ki, *vigintiviri*'nin tamamı bu görevi yapmıyordu. Bu durumda bir kişinin iki hatta üç yıl görevde kalması gerekiyordu. Hatta bazı *senator* adayları iki ya da üç lejyonda görev yapıyorlardı.

¹⁵ Her yıl *vigintiviratus* ve *tribunatus militum* görevlerini icra etmiş ve 25 yaşından gün almış olan 20 aday *quaestor* seçilerek, *Senatus*'a girme hakkını elde ederdi.

devlet kariyerinde ilk eleme noktasını teşkil eden dördüncü basamakta¹⁶ Falco *tribunus plebis* seçilerek kariyerine devam etme hakkını elde etmiştir. Daha sonra *Senatus* sınıfı devlet kariyerinin en kritik basamaklarından¹⁷ biri olan *praetura* görevini, *praetor peregrinos* olarak yapmıştır. Arkasından Dacia eyaletinde konuşlandırılmış olan *legio V Makedonica*'ya¹⁸ komuta etmiştir (A, B). Lejyon komutanlığı *praetorius*'lar tarafından yönetilen imparaor eyaletlerine vali olarak atanabilmek için aranan en önemli koşuldu. Çünkü bu eyaletlere vali olarak atanalar aynı zamanda eyaletteki lejyona da komuta etmek zorundaydılar. Falco lejyon komutanlığının arkasından *Lycia et Pamphylia* eyaletini yönetmiştir. Daha sonra *legio X Fretensis*'deki komutanlık göreviyle birlikte Iudea eyaletini yönetmiştir. 108 yılında *consul sufectus* olmuştur (J). Arkasından Roma'daki önemli rahip kurularından biri olan *XVviri sacris faciundis*'de görev almıştır. Bundan sonra yine konsüllük sonrasındaki önemli görevlerden biri olan *curator viarum*'luk görevini *Via Traiana*'da icra etmiştir. Arkasından consularisler tarafından yönetilen Moesia Inferior ve Britania eyaletlerinde valilik yapmıştır. Son olarak *Senatus* sınıfı devlet kariyerinin doruğunu oluşturan Asia prokonsüllüğü ile kariyerini noktalamıştır.

Falco ideal kariyere sahip senatörlerden biri olarak görülmektedir. Kariyerinin ayrıntıları incelendiğinde onun daha ziyade imparator eyaletlerinde görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu durum Traianus ve Hadrianus devrinde kariyer yapmış olan Falco'nun söz konusu imparatorlarla oldukça yakın ilişkiler içinde olduğunu göstermektedir.

¹⁶ *Quaestor*'luktan sonraki 2 yıllık bir bekleme döneminden sonra 20 *quaestor*'dan 10 tanesi *tribunus plebis*, 6 tanesi ise *aedilis*'liğe seçilirdi. Böylece 4 kişi bu basamakta elenmiş oluyordu.

¹⁷ Bu aşamaya kadar aynı yolu takip etmiş olan senatörlerin yolları ve ulaşabilecekleri makamlar bu noktada birbirinden ayrılıyordu. *Praetor*'luk ve *consul*'luk arasında üstlenilen görevler hiyerarşik olarak şu şekilde sıralanırdı: *Senatus* eyaletlerinde vali yardımcılığı (*legatus proconsulis*'lik), yol bakım müdürlüğü (*curator viarum*'luk), *Britannia* ve *Tarraconensis* eyaletlerinde hakimlik (*iuridicus*'luk), başkentin hububat temininden sorumlu memurluk (*praefectus frumenti dandi*'lik), lejyon komutanlığı (*legatus legionis*'lik), askeri hazine bakanlığı (*praefectus aerari militaris*'lik), devlet hazinesi bakanlığı (*praefecti aerari Saturni*), *Senatus* eyaletlerinde valilik (*proconsul*'lük) ve son olarak imparator eyaletlerinde valilik (*legatus Augusti pro praetore*'lik). Genç ve yetenekli adaylardan, bir an önce *consul*'lüğe ulaşarak bundan sonra üstlenilen görevlere atanabilmeleri için, bu dönemde çok fazla görev üstlenmeleri beklenmezdi. Bunlar en fazla üç görev üstlenerek *consul*'lüğe ulaşırlardı. Bu görevler genellikle lejyon komutanlığı, bir imparator eyaletinde valilik veya hazine bakanlığı olurdu. Ancak yaşlı ve ileride pek gelecek vadetmeyen senatörler bu dönemde çok sayıda görev üstlenirlerdi. Bunlardan bir kısmı kariyerlerini *consul*'likle noktalamayışını başarırken pek çoğu *consul*'lüğe bile ulaşamazdı.

¹⁸ E. Ritterling, RE XII, 2 (1925) 1572-85.

Megarsoslu [C. Iu]lius [—]avianus

Kaynak:

Heberdey-Wilhelm 1896: s. 9 no. 21; IGR III 889 (Adana)

[Γάιον Ἰού]λιον, Γαίου υἱὸν | . . . αουιανὸν τεσσάρ[ρων ἀν]δρῶνι, χειλίαρχον πλα[τύση]μον λεγ εἰς ἰβ' Κεραυ[νοφ]ρου καὶ λεγεῶνος δ' | Σκςθικῆς οἱ ἱερεῖς τῆς Ἀθηνᾶς | [τῆς Μαγα[ρσίας τὸ]ν ἑαυτῶν πολείτην.

Literatür:

PIR² J 442 ; Halfmann 1979: 208; Halfmann 1982: 647; Pasoli 1950: 152, no. 61

Kariyeri:

* *IVvir viarum curandorum** *tribunus (laticlavus) militum legionis XII Fulminatae et IV Scythicae*

Adana'da bulunmuş olan yukarıdaki yazıtta göre, *IVvir viarum curandarum* ve *tribunus militum legionis XII Fulminatae*¹⁹ et *IV Scythicae*²⁰ olarak görev yapmış olan Megarsos kenti vatandaşı Gaius oğlu Gaius Iulius, Magarsos kentinin Athena rahipleri tarafından onurlandırılmaktadır. Yazıtın editörleri Heberdey ve Wilhelm harf karakterlerinden hareketle yazıtın ikinci yüzyıla tarihlenebileceğini belirtmektedirler²¹. C. Iulius'un *cognomen*'inin tamamlanmasına ilişkin iki görüş vardır. PIR² J 442'de senatörün adı [C. Iu]lius C.f. [Okt]avianus biçiminde tamamlanmaktadır. Ancak 120 yılı Arval rahipleri içinde L. Iulius Flavianus isimli bir rahibin yer alması ve söz konusu rahibin senatör bir oğlunun olduğunun vurgulanması²² Senatör Iulius'un *cognomen*'inin Flavianus da olabileceğini düşündürmektedir²³.

¹⁹ E. Ritterling, RE XII, 2 (1925) 1705-9.

²⁰ E. Ritterling, RE XII, 2 (1925) 1556-63.

²¹ Heberdey-Wilhelm 1896, 9

²² Pasoli 1950, 152, no. 61.

²³ Halfmann 1979, 208.

Yukarıdaki yazıt Gaius'un *Senatus*'a girmeden önce üstlendiği görevleri içermektedir.. Ancak bu görevlerin niteliği Gaius'un kariyerinin bundan sonraki seyrinin nasıl olabileceği konusunda bize önemli ipuçları vermektedir. Bir senatör adayının *vigintiviri* hiyerarşinde ikinci derecede önemli bir görev olan *IVvir viarum curandarum*'luk ile göreve başlaması ileride üstleneceği sivil görevler için önemli bir referans teşkil ediyordu. Yine Gaius'un biri Kappadokia'daki *legio XII Fulminata*'da, diğeri Syria'daki *legio IV Scythica*'da olmak üzere iki lejyonda *tribunus laticlavius* olarak görev yapmış olması, onun ileride lejyon komutanlığı ve imparator eyaletlerinde *legatus*'luk gibi son derece önemli görevler üstlenmiş olabileceğine işaret etmektedir.

Tarsuslu Hemerius ve Oğlu

Kaynak:

Ramsay 1883: 326; IGR 883; Daux 1976: 249-252; SEG XXVI (1976-77)1457 ; L. Robert, BE (1978) 510 (Tarsos):

Εὐτύχι Ἡμέρι. | Ῥωμαίων ὕπατον, μέγ[αν] ἔξο|χον ἐν κιλίκεσσίν, | εἴνεκα καὶ παιδὸς πανυπέρτα τον ἐν | πολιήταις, τούτῳ γὰρ βασιλῆς | δώκαν γέρας ὄφρα οἱ υἱὸς συνκλή|του βουλῆς μετέχοι πολυκηδέα | τειμήν, τρεῖς στεφάνους ἐξῆς | [ἄ]ναδησάμενον παναπίστους | δημιουργὸν ΠΑ-ΠΕΙΝ Κιλικάρχην | γυμνασίαρχον σύνδικον ἀγγότα|τον, βουλῆς στέφος, εὐγενὲς αἶμα | Δήμητρος θ εράποντες ἀγακλέα τὸδ' ἀνέ|θηκαν· Ἐπὶ γραμματέων τῶν περὶ Νέω|να τὸ β' καὶ Ἀλέξανδρο| τὸ β' καὶ Μυραγένην τὸ β' · οἱ αὐτοὶ γραμμα|τεῖς τὴν στατίωνα ἐκ τῶν ἄ|δίων τῷ ἄερῳ [τ]ῷ σ υννεργίῳ.

Literatür:

PIR² H 83; Barbieri 1952 : no. 753; Halfmann 1982: 647; Ertekin 2002: no.7.1.1; 7.1.2.

* *consul (Elegabalus)*.

Yukardaki belgeye göre, Tarsos'un yerlisi olan ve *demiurgos*'luk, *gymnasiarkhos*'luk ve *Kilikiarkhes*'lik gibi yerel memuriyetlerde bulunmuş olan Hemerius, imparator tarafından *consul* rütbesiyle *Senatus* Sınıf'ına alınmıştır. Yine belgeden öğrendiğimize göre, Hemerius'un oğlu da bu sayede *Senatus*'a girme şansı elde etmiştir. Ramsay²⁴ burada adı geçen

²⁴ Ramsay 1883, 326.

imparatorun Septimius Severus veya Caracalla olabileceğini belirtmektedir. Ancak Hemerius'un *Senatus*'a girişi Prusiaslı *arkhon* M. Aurelius Asclepiodotianus Asclepiades' in²⁵ Elegabalus tarafından *Senatus* Sınıfı'na alınmasıyla büyük benzerlik göstermektedir. Bu durumda söz konusu imparator Elagabalus da olabilir²⁶.

Hemerius'un *Senatus*'a girişinde *Kilikiarkhes*'lik görevinde bulunmuş olması büyük bir rol oynamış olmalıdır. Diğer taraftan bu durum Hemerius'un oldukça ileri bir yaşta *Senatus*'a alındığını göstermektedir. Bu durumda Hemerius'un konsüllüğüne imparatorun bir lütfu olarak bakmak gerekir. Yani onun *Senatus*'a girişi imparatorla kurulan kişisel bir yakınlaşmayı yansıtmaktadır. Oğlunun nasıl bir kariyer yapmış olduğunu ise, bilemiyoruz. Belki de pek çok Küçükasyalı gibi yalnızca *senatorius* olarak kaldı. Çünkü III.yy.'da kariyer yapmış olan Küçükasyalı senatörlerin yaklaşık % 36'sı yalnızca *senatorius* olarak tanınmaktadır²⁷. Diğer taraftan Oğul Hemerius'un Elagabalus döneminde *Senatus*'a girmiş olduğunu kabul edecek olursak, III.yy. ortalarında kariyer yapmış olabileceğini söyleyebiliriz.

Değerlendirme

Principatus devrinde 250 civarında Küçükasyalının Roma senatörü olarak görev yaptığı bilinmektedir. Senatörlerin bölgelere göre dağılımı²⁸ göz önünde bulundurulduğunda, bir senatör çıkaran Aiolia bölgesinden sonra dört senatör çıkaran Kilikia bölgesi Kappadokia ile birlikte en az senatör çıkaran bölgedir.

Bu durum Roma *Senatus* aristokrasisi ile Kilikia'nın aristokrasi arasında Küçükasyanın batısında olduğu gibi, gerçek anlamda bir entegrasyon sürecinin yaşanmadığını göstermektedir. Principatus devrinde görev yapmış olan tüm Küçükasyalı senatörlere ilişkin verilerin değerlendirilmesi, söz

²⁵ Ertekin 2002, 27, no.2.5.1.

²⁶ Caracallanın Tarsus'a geldiği biliniyor. Ancak Elagabalus Tarsus'da bulunduğu ilişkin elimizde belge bulunmuyor. Ancak Suriye'den Anadoluya giderken Elagabalus Tarsus'dan geçmiş olmalıdır.

²⁷ Ertekin 2002, 201 ; ayrıca bk. s. 256, tabloVI-ad.

²⁸ Bu dağılım şu şekildedir: Asia eyaleti kapsamındaki adalar: 12, Aiolia: 1, Galatia: 17, Ionia: 38, Kappadokia: 4, Karia: 16, Kilikia: 4, Lydia: 25, Lykia: 20, Mysia: 14, Pamphylia: 16, Phrygia: 18, Pisidia: 19, Troas: 6, Bölgesi Bilinmeyen: 21.

konusu entegrasyonun üç aşamada gerçekleştiğini göstermektedir. Bu aşamalar Kilikia açısından değerlendirildiğinde şunları söylemek mümkündür:

Yukarıda da belirtildiği gibi ilk aşamada Iulius- Claudius'lar döneminde İtalya tüccar ve veteranların çocukları *Senatus*'a alınmıştır²⁹. Söz konusu senatörlerin kent kökenleri incelendiğinde bunların Alexandria Troas, Apameia, Antiocheia (ad Pisidiam), Attaleia, gibi Caesar ve Augustus döneminde kurulmuş olan Roma kolonilerinden geldikleri görülmektedir. Bilinen dört Kilikalı senatörden hiç biri İtalya kökenli değildir. Bu durumda Kilikia'daki Roma konizasyonunun ve İtalya göçmenlerin durumuna göz atmak gerekir. Caesar zamanında Kilikia'da da veteranlar için gayri resmi olarak koloniler kurulmuştur³⁰. Ancak buralara yerleştirilenler genelde veteranlardan ve fakir ailelerden oluşuyordu. Augustus döneminde Kilikia Tracheia'da Ninica adlı bir Roma kolonisi kurulmuştur³¹. Diğer taraftan M.Ö. I. yy'da Mallus kentin de bir grup İtalya göçmenin varlığı bilinmektedir³². Görüldüğü gibi Kilikia'da çok güçlü koloni kentleri kurulmamıştı. Ayrıca Roma senatörü olabilmek için belli bir zenginliğe sahip olma koşulunun³³ aranıyor olması, Kilikia'ya yerleşmiş olan İtalyalıkların da *Senatus*'a girişini engellemiş olmalıdır.

İkinci aşamada ise Pergamon ve Galat krallık ailesinden ve bu ailelerle akrabalık ilişkileri olan İtalya ailelerden gelenlerin *Senatus*'a girdiği görülmektedir. Bilindiği gibi Pompeius'un M.ö. 64'deki düzenlemesiyle Kilikia Pedia'sın iç kesimlerinin yönetimi Tarkondimotos ailesine verilmişti³⁴. Tarkondimotos II Philopator'un M.s. 17'deki ölümüyle bu ailenin denetiminde olan topraklar Roma'ya kalmıştır³⁵. Son kral Philopator'un Iulia ve G. Iulius Strato isimli iki çocuğu bilinmektedir³⁶. Bu durum Tarkondimotos

²⁹ Ancak bu ilk aşamada iki senatörün durumu istisna teşkil etmektedir. Bunlardan ilki Mytileneli Pompeius Macer (Halfmann 1979, 100, no.1) diğeri ise, Miletos'lu ismi bilinmeyen bir senatördür (Halfmann 1979, 108 vd., no. 12). Her iki senatör de yerel aristokrasiye mensup ailelerden gelmektedirler.

³⁰ Levick 1967, 4.

³¹ Macro 1980, 674.

³² Magie 1950, 274.

³³ Augustus'un M.ö. 18-15 yılları arasında yaptığı bir düzenlemeye göre *Senatus* üyesi olabilmek için en az 1.000.000 *sestertius*'luk bir servete sahip olmak gerekiyordu; bk. Dio Cass. LIV 17,3; LIV 26,3.

³⁴ Strabon XIV, 5, 18; Magie 1950, 377, 1240, n.53; Sayar 1999, 373.

³⁵ Tac. Ann. II, 42; Tobin 1999, 385; Sayar 1999, 376, n. 20.

³⁶ Dagron- Feissel 1987, 68-71.

II Philopator'un çocuklarına Augustus tarafından vatandaşlık hakkı verildiğini göstermektedir. Ayrıca oğul Strato'nun Antiocheia'da (Pisidia) *duumvir* olarak görev yapmıştır. Gerek Galat gerekse Pergamon krallık ailelerinden gelenlerin *Senatus*'a taşınmasında İtaliye ailelerle kurdukları akrabalık bağlarının da etkili olduğu bilinmektedir. Strato'nun Roma vatandaşlığını elde etmesi ve Antiocheia gibi bir koloni kentinde yerel memurluk yapmış olması, Roma aristokrasisiyle gerekli bağların kurulmasını sağlayabilecek ve ailenin Strato'dan sonraki generasyona mensup üyelerini *Senatus*a taşıyabilecek bir altyapının oluştuğuna işaret etmektedir. Ancak şu ana kadar ulaşılan kaynaklarda Kilikia krallık ailesiyle bağlantılı bir senatörden bahsedilmemektedir.

Üçüncü aşamayı kent aristokratlarının *Senatus*'a girişi oluşturmaktadır. Nitekim bilinen dört Kilikalı Senatör de bu gruba girmektedir. Tarkondimotos krallığının merkezi olan Hierapolis - Kastabala kökenli olması muhtemel olan Q. Pompeius Falco'nun *Senatus*'a girişiyle Mytileneli Q. Pompeius Macer'in durumu arasında benzerlik kurmak mümkündür. Eğer Falco Hierapolisli ise, Pompeius zamanında vatandaşlık hakkı elde etmiş bir aileden geliyor olmalıdır. Tarsuslu Hemerius ve oğlunun *Senatus* alınışı ise, imparatorun bir ihsanı gibi görünmektedir. Hiç kuşkusuz Hemerius'un *Kilikiarkhes* olarak görev yapmış olması, *Senatus*'a alınmasında önemli bir rol oynamıştır. Kendisiyle ilgili yazıtta Romalı isim formu belirtilmemişse de imparator rahibi olarak görev yapmış olması, Hemerius'un en azından bu görevden önce Roma vatandaşlık hakkını elde etmiş olduğuna işaret etmektedir. Magarsos'lu Iulius'a ilişkin bilgimiz çok daha sınırlıdır. Ancak gens adının Iulius olması Caesar veya Augustus döneminde vatandaşlık hakkı elde etmiş bir aileye mensup olduğunu göstermektedir. Muhtemelen onun *Senatus*'a alınmasının temelinde de bireysel faktörler ve tesadüfler rol oynamış olmalıdır.

Konuya coğrafya koşulları ve kentleşme düzeyi açısından yaklaşıldığında; Kilikia Tracheia'nın genelde dağlık alanlardan oluştuğu ve son derece sınırlı tarım alanlarına sahip olması nedeniyle iç kesimlerde kentleşme düzenin düşük olduğu; kıyılarda ise, dağlardan gelen kerestenin satışının ve ihracatının yapıldığı küçük liman kentlerinin kurulmuş olduğu görülür³⁷. Bilindiği gibi *Senatus* sınıfı büyük toprak sahiplerinden oluşuyordu. Kilikia Tracheia bölgesi ise, büyük toprak sahibi aristokrasiyi yaratacak

³⁷ Jones 1971, 192 vd.

coğrafya koşullarına sahip değildi. Oysa bölgenin doğusunda durum çok farklıydı. Zaten bilinen dört Kilikalı senatör de tahıl ve keten üretimi, bağcılık ve şarapçılığın yapıldığı geniş tarım alanlarına sahip Kilikia Pedias’-dan çıkmıştır. Suriye ve Anadolu arasındaki iletişimi sağlayan yolun Kilikia Pedias’ı baştan başa katetmesi, keten üretimine bağlı dokuma endüstrisinin gelişmesi; bölge de ticaretin gelişmesine dolayısıyla büyük kentlerin kurulmasına yol açmıştır. Kilikia Pedias kentleri içinde Tarsus’un durumu çok farklıdır. Strabon Tarsus’un gerçek bir eğitim ve kültür kenti olduğunu, kentin bu bakımdan Atina ve İskenderiye’yi bile geçtiğini belirtmektedir³⁸. Ayrıca eyalet merkezi ve önemli bir ticaret kenti olması, doğuya giden yol üzerinde bulunması gibi avantajlara da sahip ve pek çok bakımdan Ephesosla bile yarışabilecek olan Tarsus’dan yalnızca iki kişinin Roma Senatörlüğüne ulaşması oldukça şaşırtıcıdır. Belki bu durumun nedenlerini biraz Strabon’un şikayet ettiği beyin göçünde aramak gerekir. Strabon eğitim görmek için başka yerlere gidenlerin tekrar yurtlarına dönmediklerinden bahsetmektedir³⁹. Ancak benzer durumun Küçükasya’nın batısında yer alan ve son derece geniş ve verimli arazilere sahip⁴⁰, daha Antonius zamanında özgür kent statüsü elde etmiş ve bu durumunu *Principatus* dönemi boyunca korumuş⁴¹ ve aynı zamanda yargı merkezi (*conventus*)⁴² olan Miletos kenti için de geçerli olması⁴³, Romanın Eyaletlilerin *Senatus*’a alınması ve bölge ve kentlere göre dağılımı konusunda merkezden belirlenmiş bir politikasının olmadığını düşündürmektedir.

Sebepler bölgenin kültürel ve ekonomik yetersizliği de olsa, Romanın Senatör alımı konusunda merkezden belirlemiş bir politikasının olmaması da olsa, tüm Principatus devrinde yalnızca dört Kilikalının Roma senatosuna girmiş olması, kanımızca bölgedeki Romalılaşma düzeyinin düşüklüğünün en önemli göstergelerinden biri olarak algılanmalıdır. Ancak bölgedeki Romalılaşma düzeyi konusunda çok daha net bir fikir ileri sürebilmek için - yani sosyal piramidin daha alt basamaklarındaki bütünleşmeyi ortaya koyabilmek için- öncelikle yazıtlar olmak üzere Kilikia’ya ilişkin tüm kaynakların değerlendirilmesi suretiyle, Roma vatandaşlığının bölgedeki yayılımı ve Roma’nın bu konudaki tavrının açık bir biçimde ortaya konması gerekmektedir.

³⁸ Strab., XIV, 5,13.

³⁹ Strab., XIV, 5,13

⁴⁰ Jones 1972, 29.

⁴¹ Jones 1940, 130.

⁴² Jones 1971, 61.

⁴³ Miletos kentinden Principatus devrinde yalnızca bir senatör bilinmektedir.

Kısaltmalar

AE	L'Année Epigraphique.
ANRW	Aufstieg und Niedergang der römischen Welt: Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung. Berlin, de Gruyter.
Alföldy 1984	Alföldy, G., Römische Sozialgeschichte, Wiesbaden, Steiner 1984.
Barbieri 1952	Barbieri, G., L'albo senatorio da Settimio Severo a Carino, Roma 1952.
Birley 1954	Birley, E., "Senators in the Emperor's Service", PBA 39 (1954) 197-214.
Böhme 1977	Böhme, H.W., Römische Beamtenkarrieren. Cursus Honorum, Stuttgart 1977.
BE	Bulletin Épigraphique.
D	Dessau, H., Inscriptiones Latinae selectae I-III, Berlin 1892-1916, 1962 ^R .
Dagron- Feissel 1987	Dagron, G., Feissel, D., 1987: Inscriptions de Cilicie, De Boccard, Paris.
Daux 1976	Daux, G., "A propos d'une Inscription honorifique de Tarse", ZPE 20 (1976) 249-252.
Dio Cass	Dio Cassius : Roman History. Ed. and transl. by E. Cary. IX. London 1968 [The Loeb Classical Library].
CIL	Corpus Inscriptionum Latinarum I-XVI, Leipzig-Berlin 1862-1943.
Eck 1970	Eck, W., Senatoren von Vespasian bis Hadrian. Prosopographische Untersuchungen mit Einschluss der Jahres -und Provinzialfasten der Statthalter, Munich 1970.
Eck 1974	Eck, W., Beförderungskriterien innerhalb der senatorischen Laufbahn, dargestellt an der Zeit von 69-138 n. Chr. Surada: ANRW II 1(1974) 158-228.
Ertekin 2002	Ertekin, E., III.yy.'da Kariyer Yapmış Olan Küçükasya Kökenli Roma Senatörleri, İstanbul 2002 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
Halfmann 1979	Halfmann, H., Die Senatoren aus dem östlichen Teil des Imperium Romanum bis zum Ende des 2.Jh. n.Chr., Göttingen.
Halfmann 1982	Halfmann, H., "Die Senatoren aus den kleinasiatischen Provinzen des römischen Reiches vom 1. bis 3. Jahrhundert (Asia, Pontus-Bithynia, Lycia-Pamphylia, Galatia, Cappadocia, Cilicia)", Şurada: Epigrafia e ordine senatorio. Atti del colloquio internazionale AIEGL. Roma 14-20 maggio 1981. I - II Roma 1982, s. 603-650.

- Heberdey-Wilhelm 1896 Heberdey, R. - A. Wilhelm, Reisen in Kilikien ausgeführt 1891 und 1892, Wien.
- IGR Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes.
- İplikçioğlu 1981-83 İplikçioğlu, B., “Zum Senatorischen Cursus Honorum der Römischen Kaiserzeit Vorbemerkung”, *Anadolu* 22 (1981-83) 173-83.
- İplikçioğlu 1983 İplikçioğlu, B., Die Repräsentanten des senatorischen Reichsdienstens in Asia bis Diocletian im Spiegel der ephesischen Inschriften, Wien 1983.
- Jones 1940 Jones, A.H.M., *The Greek City from Alexander to Justinian*, Oxford.
- Jones 1971 Jones, A.H.M., *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford.
- Macro 1980 Macro, A.D., “Cities of Asia Minor under the Roman Imperium”, *ANRW* II,7,2 (1980) 674.
- Magie 1950 Magie, D., *Roman Rule in Asia Minor to The End of the Third Century After Christ. I-II*, Princeton
- Pasoli 1950 Pasoli, A., *Acta Fratrum Arvalium quae post annum MDC-CCLXXIV*. Bologne 1950.
- PBA Proceedings of the British Academy. Oxford, Oxford University Press.
- PIR1 Prosopographia Imperi Romani seaculi I, II, III. Ed. E. KLEBS..I-III. Be—rolini 1897-98.
- PIR2 Prosopographia Imperi Romani seaculi I, II, III. Ed. Altera. Ed.E. GROAG vd. Berolini 1933 vd.
- Ramsay 1883 Ramsay, W.M., “Unedited Inscriptions of Asia Minor”, *BCH* VII (1883) 258-327.
- RE Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.
- Rémy 1989 B. RÉMY, Les carrières senatoriales dans les provinces romanes d’Anatolie au Haut-Empire (31 av.J.-C.- 284 après J.-C.). Pont-Bithynie, Galatia, Cappadocia, Lycie-Pamphylie et Cilicie, Paris 1989.
- Sayar 2001 Sayar, M.H., “Tarkondimotos. Seine Dynastie, seine Politik und sein Reich”, *Şurada: La Cilicie: Espages et Povoirs Locaux* (2e millénaire av. J.-C. - 4e siècle ap. J.-C.) Actes de la Table ronde internationale d’Istanbul, 2-5 novembre 1999. Kilikia: Mekanlar ve Yerel Güçler (M.Ö. 2. binyıl - M.S. 4. yüzyıl Uluslar arası Yuvarlak Masa Toplantısı Bildirileri İstanbul, 2-5 Kasım 1999. İstanbul 2001, s. 373-280.
- SEG Supplementum Epigraphicum Graecarum. Leiden 1923 vd.

- Schumacher Schumacher, L., Prosopographische Untersuchungen zur Besetzung der vier hohen römischen Priesterkollegien im Zeitalter der Antonine und der Severer (96-235), Diss. Mayence 1973.
- Syme 1939 Syme, R., Roman Revolution, Oxford 1939.
- Strab. Strabon, Geographika. Antik Anadolu Coğrafyası, Çev.: Adnan Pekman, İstanbul 2000.
- TAM Tituli Asia Minoris. I-V. Vindobonae.
- TAM II Tituli Lycia linguis Graeca et Latina conscripti. Ed. E. KALİNK. 1920-1944.
- Tobin 2001 Tobin, J., "The Tarcondimotos Dynasty in Smooth Cilicia", Şurada: La Cilicie: Espaces et Povoirs Locaux (2e millénaire av. J.-C. - 4e siècle ap. J.-C.) Actes de la Table ronde internationale d'Istanbul, 2-5 novembre 1999. Kilikia: Mekanlar ve Yerel Güçler (M.Ö. 2. binyıl - M.S. 4. yüzyıl Uluslar arası Yuvarlak Masa Toplantısı Bildirileri İstanbul, 2-5 Kasım 1999. İstanbul 2001, s. 381-87.
- Wiseman 1971 Wiseman, T. P., New Men in the Roman Senate 139 B.C.-14. A.D, Oxford 1971.

